

Nr 335.

Av herr **Adolfsson m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 41, angående rundradion i Sverige.

Genom Kungl. Maj:ts proposition nr 41 sättes riksdagen i tillfälle att yttra sig om riktlinjerna för rundradiorörelsens framtida utbyggnad och organisation i vårt land. Det omfattande och betydelsefulla frågekomplexet här rör sig om sammanfattas av föredragande statsrådet i nio punkter. Trots ovissheten om radioteknikens utveckling liksom osäkerheten beträffande materiel till den tekniska utbyggnaden är det av största betydelse, att riktlinjerna för rundradiorörelsens utbyggnad och organisation redan nu tagas upp till diskussion. En i detta sammanhang mycket viktig omständighet, nämligen frågan om rundradiorörelsens ställning i samhället, har emellertid ägnats endast föga intresse i föreliggande proposition, vilken endast sysslar med frågan om den tekniska utbyggnaden, programtidens förlängning och de ekonomiska frågorna. Även i fråga om radions ställning i samhället synas oss emellertid riktlinjer böra dragas upp. Denna fråga sammanhänger också intimt med frågeställningen om rundradioörelsens självförsörjning.

I propositionen uttalar sig departementschefen för att rundradiorörelsen skall bli självförsörjande. Vidare föreslås, att licensavgiftens höjning framdeles skall avgöras av Kungl. Maj:t efter framställning från telegrafstyrelsen. Självförsörjningsprincipen innebär, att »de för svenska lyssnare i gemen avsedda programmets produktion och distribution samt därmed sammanhängande kostnader för anläggningar och personal m. m. skola bestridas av lyssnarna själva», medan däremot kostnaderna för de »sammhälleliga eller andra uppgifter», som rundradiorörelsen därutöver fullgör, skola bestridas av andra medel än licensmedel.

Vi önska inte pressa departementschefens yttrande på denna punkt, men önska understryka, att rundradiorörelsens uppgifter böra i sin helhet vara sammhälleliga. Någon mätare på vad som är rent sammhälleliga uppgifter eller icke kan således redan av denna anledning knappast frambringas. Att dra en gränslinje mellan »de för svenska lyssnare i gemen avsedda programmen» och de »sammhälleliga och andra uppgifter», som rundradion skall fullgöra, bör eller kan således inte göras, eftersom även de »för svenska lyssnare i gemen avsedda programmen» måste utformas på sådant sätt, att utsändningen av desamma odiskutabelt blir en sammhällelig uppgift.

Frågan om rundradiorörelsen skall vara självförsörjande eller inte sammanhänger således intimt med frågan om vilken funktion radion avses fylla. Tjänar eller avses rundradiorörelsen på ett önskvärt sätt tjäna samhällsliga uppgifter, så måste därav följa, att det icke bör fastslås, att densamma skall vara självförsörjande, d. v. s. i princip drivas som affärsföretag i ekonomiskt avseende.

Under åren 1925—1944 har licensavgifternas sammanlagda summa varit väsentligt högre än de med rundradiorörelsens utbyggnad och verksamhet förenade kostnaderna. Bland annat har staten såsom ränta och över-skottsmedel under dessa år uppburit i runt tal 61 milj. kr., medan de statliga kapitalinvesteringarna i rundradiorörelsen under samma tid uppgått till blott 19 milj. kr. Rundradiorörelsen har således hittills varit en för staten inte obetydlig inkomstkälla. Utbyggnaden av rundradiorörelsen enligt de i proposition 41 diskuterade riktlinjerna eliminerar så småningom av sig själv det föga tillfredsställande förhållandet, att staten begagnat rundradiorörelsen som ett beskattningsinstrument. Men om utbyggnaden medför, att omkostnaderna inte längre kunna täckas med inflytande radiolicensmedel, så bör därav inte följa, att licensavgiften höjes och inte heller att rundradiorörelsen skall vara självförsörjande.

Rundradion bör erkännas som en självständig konstart. Denna konstart måste ägnas den allra största uppmärksamhet och omsorg, eftersom densamma är en tillgång för det övervägande flertalet av vårt folk, medan flertalet andra konstarter tyvärr når blott ett begränsat antal av medborgarna. Den bör också ges möjlighet att mera utpräglat än nu bli en dominerande kulturinstitution med en klar målsättning, en kulturinstitution, som även har rent samhällspedagogiska arbetsuppgifter på sitt program och som ges möjlighet att förvalta kulturvärdena, själv skapa dylika och ge den kulturella blomstringen stimulans. Radion bör i ännu högre grad än nu bli en dominerande kulturfaktor. Denna funktion bör vara så mycket angelägnare som rundradion är väl ägnad att bryta medborgarnas isolering.

Det bör även framhållas, att därest rundradiorörelsen skall betraktas som en självständig konstart, som en kulturinstitution och som en faktor att räkna med i en demokratisk samhällsutveckling, så måste det vara oriktigt, att densammans funktionsduglighet och vidareutveckling skola vara bundna och beroende av ekonomiska hänsyn. Bland annat måste den konstnärliga halten i rundradions programutsändningar bli lidande genom beroendet av hur stora licensbelopp som inflyta. Hittills har ju staten övertagit en del av de inbetalda licensmedlen, varför man vid rundradio-programmens utformning har haft en mycket snäv ekonomisk ram att röra sig inom. Bekant är ju, hurusom man ofta beträffande vissa programpunkter nödgats diskutera, hur det skulle vara möjligt att så begränsa

desamma, att en eller annan tia kunde sparas. En restriktiv honorarpolitik blir vidare följden av att rundradiorörelsen skall vara beroende av hur stora belopp som inflyta av licensmedel. Detta medför, att de medverkande konstnärerna icke kunna ägna den tid åt förberedelser, som skulle vara behöfvig. Likaså är det klart, att även de programinslag, som Radiotjänst själv skapar, måste bli mindre lödiga, om man nödgas gå mycket restriktivt tillväga i fråga om kostnaderna för dessa programs framställande.

Vi ha ovan hävdad, att rundradion måste betraktas som en självständig konstart. Som stöd för detta betraktelsesätt vilja vi anföra, att rundradion intar denna ställning dels på grund av de konstskapelser av olika slag, som rundradiorörelsen själv frambringar, dels på grund av dess återgivande och gestaltning av andra konstarters skapelser. I detta avseende måste rundradion snabbt vidareutvecklas och göras till en betydande faktor i och främjare av en demokratisk samhällsutveckling. En sådan fördjupning, förädling och vidareutveckling av radiokonsten är ägnad att få den mest vidsträckt betydelse för samhällsutvecklingen och för folkets fosteran i olika avseenden — inte minst på grund av att rundradion är det instrument som når längst. Den når de flesta av landets invånare, däribland dem som i övrigt sällan eller aldrig ha möjlighet att tillgodogöra sig t. ex. musikens och teaterkonstens skapelser eller få snabb information om aktuella samhällsfrågor.

Vid en bedömning av självförsörjningsprincipen bör man även hålla i minnet, att radion i stor utsträckning användes av statsorganen för kommunikation med allmänheten. Denna statsorganens rationaliserade kommunikation med medborgarna ökar dessas behov av att hålla sig med en radiomottagare. Det har så att säga nästan blivit ett tvång att hålla sig med en dylik.

Om rundradiorörelsen förankras ute bland folket självt, om den speglar folkets liv, om den på detta sätt ges samhällsuppbyggande uppgifter, om den ger folket det bästa av litteraturens, teaterns, musikens, sångens skatter, om dess samhällspedagogiska uppgifter bli mera markerade än nu — då följer därav, att dess funktion blir sådan att självförsörjningsprincipen redan av den anledningen måste förkastas, och — för det andra — att denna uppgift blir omöjlig att fullfölja, därest verksamheten skall vara beroende av licensmedlens omfattning.

Ur den synpunkten kunde det vara befogat att resa frågeställningen, om icke statens nuvarande andel av licensmedlen borde behållas av rundradiorörelsen för utveckling av dess programverksamhet. Vi inskränka oss emellertid här till att föreslå, att självförsörjningsprincipen förkastas, att försäljning av programtid för kommersiell och liknande reklam inte bör ske, att licensavgiften oavsett rundradions utbyggnad och kostnader här-

för i vart fall inte bör höjas, att överskjutande kostnader för rundradio-rörelsens tekniska utbyggnad och förbättring av programmen böra bestri-
das av statsmedel samt att eventuellt uppkommande fråga om förändring
av licensavgiftens storlek skall underställas riksdagens prövning.

Departementschefen tar i propositionen icke ställning till rundradiout-
redningens diskussion om radioverksamhetens departementshemvist. Vi
vilja mot utredningens åsikt hävda, att radions nuvarande departements-
organisation är olämplig. F.n. sorterar radion under kommunikationsde-
partementet via telegrafstyrelsens radiobyrå såväl i ekonomiskt som i or-
ganisatoriskt hänseende. Denna historiskt betingade organisation är inte
längre tjänlig. Det kan starkt ifrågasättas, om radions rent kulturella an-
gelägenheter och dess petita för dessa kulturuppgifter böra sortera under
en instans, vars personal är van att arbeta och tänka i ekonomiska och
tekniska kategorier. Det kan i själva verket ifrågasättas, om inte de nu-
varande otillfredsställande förhållandena i radions ekonomiska ställning
i stor utsträckning ha sin grund i detta radions starka beroende av tele-
grafstyrelsen, i all synnerhet som styrelsens ordförande och radiobyråns
chef, d.v.s. anslagsäskande och tillstyrkande myndighet, under en viss
period varit en och samma person.

Radions programverksamhet med dess kulturella karaktär och dess fi-
nansiering böra enligt vår mening sortera under ecklesiastikdepartemen-
tet.

Ett led i strävandena att skapa åt rundradiorörelsen den funktion i sam-
hället, som vi ovan i grova drag antytt, måste vara, att inom Radiotjänsts
styrelse beredes en mera nyanserad intresserepresentation än den av Kungl.
Maj:t nu föreslagna. Den sakkunskap som samlats inom Radiotjänsts sty-
relse borde kompletteras med politisk sådan. Att rundradion skulle ta en-
sidiga partipolitiska ståndpunktstaganden kan inte förutsättas, men efter-
som politiken ompänner alla samhällslivets områden, borde en represen-
tant för vart och ett av de i riksdagen representerade politiska partierna
beredas plats i Radiotjänsts styrelse. Eftersom vi anse, att rundradion bör
i största möjliga utsträckning göra en positiv insats i en demokratisk
samhällsutveckling, så följer därav, att vi anse, att det skulle vara till stor
fördel, att Radiotjänsts styrelse hade denna politiska sakkunskap till sitt
förfogande. När vi nedan yrka, att riksdagen måtte uttala sig för en dylik
ordning, så vilja vi påpeka, att liknande arrangemang vidtagits i vissa
andra länder.

Till frågan om rundradions tekniska utbyggnad och organisation vilja
vi endast framhäva vikten av att denna sida ägnas oavlätlig uppmärksam-
het av berörda instanser med hänsyn till den oerhörda utveckling på det
radiotekniska området, som expertisen synes förutsätta. Vi vilja ock be-
teckna det som anmärkningsvärt, att propositionen inte med ett ord berör

frågan om televisionen och inte reserverar någon plats för denna företeelse vid yttrandet om radions tekniska utbyggnad.

Med stöd av ovan sagda föreslås, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 41 måtte uttala sig för följande:

att principen om rundradiorörelsens självförsörjning måtte med hänsyn till rundradions ställning i samhället avvisas;

att licensavgiften således icke bör höjas, alternativt att eventuella förslag från Kungl. Maj:t om förändringar beträffande licensavgiftens belopp måtte bli beroende av riksdagens avgörande;

att i Radiotjänsts styrelse måtte ingå en representant från vardera av de i riksdagen representerade partierna;

att rundradiorörelsen måtte i ekonomiskt avseende frigöras från telegrafstyrelsen och överflyttas till ecklesiastikdepartementet;

att programtid för kommersiell reklam icke måtte överlåtas; samt

att de ovan anförda synpunkterna beträffande rundradions funktion måtte beaktas vid den ifrågasatta tekniska, organisatoriska och programmässiga utbyggnaden av rundradio-rörelsen.

Stockholm den 18 februari 1947.

Gunnar Adolfsson.

Erik Jansson.

K. E. Senander.

Gösta Kempe.

S. Rönn-Christiansson.